

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพ และทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
เลขที่ ๑/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลคลองน้อย
อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๘๔๓๕๐

โทร. ๐ ๗๗๙๒ ๖๒๔๑

โทรสาร. ๐ ๗๗๙๒ ๖๒๔๑

www.khlongnoi.go.th

E-mail : office@khlongnoi.go.th

อบต.คลองน้อย อ.ชัยบุรี

อบต.คลองน้อย อ.ชัยบุรี

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำนำ

นโยบายรัฐบาลปัจจุบัน ได้กำหนดให้การเร่งรัดแก้ไขปัญหาคัดแยกขยะเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องได้รับการแก้ไขเป็นลำดับแรก โดยให้ดำเนินการตาม Road map การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ที่ผ่านความเห็นชอบจาก คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เพื่อกำจัดมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดในพื้นที่วิกฤต สร้างรูปแบบการกำจัดขยะและของเสียอันตรายที่เหมาะสม วางระเบียบมาตรการการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย และสร้างวินัยของคนในชาติ โดยมุ่งเรื่องการคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ทั้งการรีไซเคิล และการแปรรูปเป็นพลังงาน

ทั้งนี้กองทุนสิ่งแวดล้อม ได้เล็งเห็นความสำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จึงจัดให้มีการสนับสนุนเงินอุดหนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม เพื่อดำเนินโครงการด้านการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบทิศทางการสนับสนุนเงินกองทุนสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา ๒๓ (๔) แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ สำหรับช่วงปี ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบกรอบทิศทางการสนับสนุนเงินกองทุนสิ่งแวดล้อม ในการประชุม ครั้งที่ ๓/๒๕๕๘ (๑๖ ก.ค. ๕๘) มีมติอนุมัติกรอบเงินอุดหนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๕๐๐ แห่งทั่วประเทศ เพื่อดำเนินโครงการ “ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง”

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย จึงได้จัดทำคู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพ และทำปุ๋ยหมักชีวภาพขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้ใช้เป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ในการร่วมแรงร่วมใจกันช่วยลดปริมาณขยะจากครัวเรือน ตลอดจนชุมชนสามารถลดปริมาณขยะได้อย่างยั่งยืน และเพื่อเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่ตลอดไป

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

ตุลาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง

น้ำหมักชีวภาพ ทำง่าย ประโยชน์เพียบ

วิธีทำน้ำหมักชีวภาพเพื่อการเกษตร

วิธีทำน้ำหมักชีวภาพเพื่อการซักล้าง

วิธีน้ำหมักชีวภาพเพื่อดับกลิ่น

น้ำหมักชีวภาพเพื่อการบริโภค

วิธีทำปุ๋ยหมักชีวภาพแบบแห้ง

วิธีการทำน้ำหมักจากเศษอาหาร

เลี้ยงไส้เดือน ช่วยกำจัดเศษอาหาร สร้างปุ๋ยหมักให้แปลงผัก

หน้า

๑

๒

๓

๔

๕

๖

๗

๑๐

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

น้ำหมักชีวภาพ ทำง่าย ประโยชน์เพียบ

วิธีทำ น้ำหมักชีวภาพ

น้ำหมักชีวภาพ หรือ น้ำสกัดชีวภาพ หรือ ปุ๋ยน้ำจุลินทรีย์ ตามแต่จะเรียก เป็นสารละลายเข้มข้นที่ได้จากการหมักเศษพืช หรือสัตว์ กับสารที่ทำให้ความหวาน จนถูกย่อยสลายโดยจุลินทรีย์ ซึ่งเมื่อผ่านกระบวนการแล้วจะได้สารละลายเข้มข้นสีน้ำตาล ประกอบไปด้วยจุลินทรีย์ และสารอินทรีย์หลายชนิด

เดิมทีนั้นจุดประสงค์ของการคิดค้น “น้ำหมักชีวภาพ” ขึ้นมา เพื่อใช้ประโยชน์ทางการเกษตรโดยเฉพาะ แต่ช่วงหลังก็มีการนำน้ำหมักชีวภาพ มาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในด้านอื่นเช่นกัน คือ

ด้านการเกษตร น้ำหมักชีวภาพ มีธาตุอาหารสำคัญ ทั้งไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โปแตสเซียม แคลเซียม กำมะถัน ฯลฯ จึงสามารถนำไปเป็นปุ๋ย เร่ง

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

อัตราการเจริญเติบโตของพืช เพิ่มคุณภาพของผลผลิตให้ดีขึ้น และยังสามารถใช้ไล่แมลงศัตรูพืชได้ด้วย

ด้านปศุสัตว์ สามารถช่วยกำจัดกลิ่นเหม็น น้ำเสียจากฟาร์มสัตว์ได้ ช่วยป้องกันโรคระบาดต่าง ๆ ในสัตว์แทนการให้ยาปฏิชีวนะ ทำให้สัตว์แข็งแรง มีความต้านทานโรค ช่วยกำจัดแมลงวัน ฯลฯ

ด้านการประมง ช่วยควบคุมคุณภาพน้ำในบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ ช่วยแก้ปัญหาโรคพยาธิในน้ำ ช่วยรักษาโรคแผลต่าง ๆ ในปลา กบ จระเข้ได้ ช่วยลดปริมาณซีแลนในบ่อ ช่วยให้เลนไม่เน่าเหม็น สามารถนำไปผสมเป็นปุ๋ยหมักใช้กับพืชต่าง ๆ ได้ดี

ด้านสิ่งแวดล้อม น้ำหมักชีวภาพ สามารถช่วยบำบัดน้ำเสียจากการเกษตร ปศุสัตว์ การประมง โรงงานอุตสาหกรรม ชุมชน และสถานประกอบการทั่วไป แล้วยังช่วยกำจัดกลิ่นเหม็นจากกองขยะ การเลี้ยงสัตว์ โรงงานอุตสาหกรรม และชุมชนต่าง ๆ นอกจากนี้ยังช่วยปรับสภาพอากาศที่เสียให้สดชื่น และมีสภาพดีขึ้น

ประโยชน์ในครัวเรือน เราสามารถนำน้ำหมักชีวภาพ มาใช้ในการซักล้าง ทำความสะอาด แทนสบู่ ผงซักฟอก แชมพู น้ำยาล้างจาน รวมทั้งใช้ดับกลิ่นในห้องน้ำ โถส้วม ท่อระบายน้ำ ฯลฯ ได้ด้วย

วิธีทำน้ำหมักชีวภาพ เพื่อการเกษตร

เราสามารถเลือกส่วนผสมจาก พืช ผลไม้สุก หรือสัตว์ อย่างหอยเชอรี่ ในการทำน้ำหมักชีวภาพได้

ส่วนผสม : เราสามารถเลือกส่วนผสมจาก พืช ผลไม้สุก หรือสัตว์ อย่างหอยเชอรี่ อย่างใดอย่างหนึ่ง ในการทำน้ำหมักชีวภาพ โดยสับเป็นชิ้นเล็ก 3 ส่วน, กากน้ำตาล 1 ส่วน (อาจใช้น้ำตาลทรายแดง หรือน้ำตาลทรายขาว ผสมน้ำมะพร้าว 1 ส่วนแทนได้) น้ำเปล่า 10 ส่วน

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

วิธีทำ นำส่วนผสมทั้งหมดมาคลุกเคล้ากัน แล้วบรรจุลงในถังหมักพลาสติก หรือขวดปิดฝาเก็บไว้ในที่ร่ม นานประมาณ 3 เดือน แล้วจึงสามารถนำไปใส่เป็นปุ๋ยให้พืชผักผลไม้ได้โดย

-ใช้น้ำหมักชีวภาพ อัตราส่วน 10 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร เพื่อบำรุงใบพืชผักผลไม้

-ใช้น้ำหมักชีวภาพอัตราส่วน 15-20 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร เพื่อปรับปรุงบำรุงดิน ให้ดินร่วนซุย

-ใช้น้ำหมักชีวภาพ อัตราส่วน 1 ส่วน น้ำ 1 ส่วน เพื่อกำจัดวัชพืช

ทั้งนี้ มีเทคนิคแนะนำว่า หากต้องการบำรุงส่วนใบพืช ก็ให้ใช้ส่วนใบ ยอดพืชมาหมัก หากต้องการบำรุงผล ให้ใช้ส่วนผล เช่น กล้วยน้ำว้าสุก มะละกอสุก เปลือกสับปะรด พักทองมาหมัก หรือหากต้องการใช้กำจัดศัตรูพืช ควรหมัก สะเดา ตะไคร้หอม ข่า แยกต่างหากด้วย เมื่อจะใช้ก็นำมาผสมฉีดพ่นพืชผักผลไม้

นอกจากนี้ หากใช้สายยางดูดเฉพาะน้ำใส ๆ จากน้ำหมักชีวภาพที่หมักได้ 3 เดือนแล้วออกมา จะเรียกส่วนนี้ว่า “หัวเชื้อน้ำหมักชีวภาพ” เมื่อนำไปผสมอีกครั้ง แล้วหมักไว้ 2 เดือน จะได้หัวเชื้อน้ำหมักชีวภาพอายุ 5 เดือน ซึ่งหากขยายต่ออายุทุก ๆ 2 เดือน จะได้หัวเชื้อที่อายุมากขึ้นเรื่อย ๆ และประสิทธิภาพสูงมากขึ้น

วิธีทำน้ำหมักชีวภาพ เพื่อการชักล้าง

น้ำหมักชีวภาพ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการชักล้างได้ โดยมีสูตรให้นำผลไม้ เปลือกผลไม้ (ผักสับปวย , มะคำดีควาย , มะนาว ฯลฯ) 3 ส่วน น้ำตาลทรายแดงหรือน้ำตาลอ้อย 1 ส่วน และน้ำ 10 ส่วน ใส่รวมกันในภาชนะที่มีฝาปิดสนิท

โดยให้เหลือช่องว่างไว้ประมาณ 1 ใน 5 ของขวด/ถัง แล้วหมั่นเปิดฝาดูดแก๊สออก โดยต้องวางไว้ในที่ร่ม อย่าให้ถูกแสงแดด หมักไว้นาน 3 เดือน ก็จะได้น้ำหมักชีวภาพ สำหรับซักผ้า หรือล้างจานได้ ซึ่งสูตรนี้แม้ว่าผ้าจะมีราขึ้น หากนำผ้าไปแช่ทิ้งไว้ในน้ำหมักชีวภาพก็จะสามารถซักออกได้

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

วิธีทำน้ำหมักชีวภาพ

วิธีทำน้ำหมักชีวภาพ เพื่อดับกลิ่น

สูตรหนึ่งของการทำน้ำหมักชีวภาพมาดับกลิ่น คือ ใช้เศษอาหาร พืชผักผลไม้ที่เหลือทิ้ง 3 ส่วน กากน้ำตาลหรือโมลาส 1 ส่วน และน้ำ 10 ส่วน ใส่รวมกันในภาชนะที่มีฝาปิดสนิท โดยให้เหลือช่องว่างไว้ประมาณ 1 ใน 5 ของขวด/ถัง หมักไว้นาน 3 เดือน ก็จะได้น้ำหมักชีวภาพใช้ดับกลิ่นในห้องน้ำ โถส้วม ท่อระบายน้ำ กลิ่นปัสสาวะสุนัข ฯลฯ ได้อย่างดี

ข้อควรระวังในการใช้ น้ำหมักชีวภาพ

1. หากใช้น้ำหมักชีวภาพกับพืช ต้องใช้ปริมาณเจือจาง เพราะหากความเข้มข้นสูงเกินไป อาจทำให้พืชชะงักการเจริญเติบโต และตายได้
2. ระหว่างหมัก จะเกิดก๊าซต่าง ๆ ในภาชนะ ดังนั้นต้องหมั่นเปิดฝาดูดแก๊ส แล้วปิดฝากลับให้สนิททันที
3. หากใช้น้ำประปาในการหมัก ต้องต้มให้สุก เพื่อไล่คลอรีนออกไปก่อน เพราะคลอรีนอาจเป็นอันตรายต่อจุลินทรีย์ที่ใช้ในการหมัก
4. พืชบางชนิด เช่น เปลือกส้ม ไม่เหมาะในการทำน้ำหมักชีวภาพ เพราะน้ำมันที่เคลือบผิวเปลือกส้มเป็นพิษต่อจุลินทรีย์

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

น้ำหมักชีวภาพเพื่อการบริโภค

เราอาจเคยได้ยินข่าวว่า มีคนนำน้ำหมักชีวภาพมาใช้บริโภคกันด้วย ซึ่งน้ำหมักชีวภาพที่ใช้ในการบริโภค หรือ เอนไซม์ เป็นสารโปรตีน วิตามินเอ บี ซี ดี อี เค อะมิโนแอซิด(Amino acid) และ อะเซทิลโคเอ (Acetyl Coa) ที่ได้จาก หมักผลไม้ธรรมชาติ เมื่อหมักระยะเริ่มแรกจะเป็นแอลกอฮอล์ ระยะต่อมา เป็นน้ำส้มสายชู ซึ่งมีรสเปรี้ยว อีกระยะหนึ่งเป็นยาธาตุ มีรสขม ก่อนจะได้เป็นน้ำหมักชีวภาพ (เอนไซม์) ซึ่งใช้เวลาหมักขยายประมาณ 2 ปี แต่หากจะนำไปดื่มกินควรผ่านการหมักขยายเป็นเวลา 6 ปีขึ้นไป

โดยประโยชน์จากน้ำหมักชีวภาพนั้นหากมีการนวัตกรรมการผลิตที่ดี จะส่งผลดีต่อสุขภาพของระบบย่อยอาหาร ระบบขับถ่าย ทำให้ภูมิคุ้มกันโรคดีขึ้น และช่วยลดคอเลสเตอรอลในเลือดได้ แต่น้ำหมักชีวภาพ ที่ขายอยู่ตามท้องตลาด มักเป็นน้ำหมักชีวภาพที่อยู่ในสภาพเป็นแอลกอฮอล์ ดังนั้นเมื่อดื่มกินแล้วอาจมีอาการร้อนวูบวาบ มึนงง และอาจทำให้ฟันผุร้อนได้ เพราะน้ำหมักชีวภาพ (เอนไซม์) มีสภาพเป็นกรดสูง ดังนั้นจึงไม่ควรดื่มน้ำหมักชีวภาพแบบเข้มข้น

อย่างไรก็ตาม การทำน้ำหมักชีวภาพ ที่ใช้บริโภคนั้น ยังขาดข้อมูลทางวิทยาศาสตร์รองรับ หากดื่มกินเข้าไปก็เสี่ยงต่ออันตรายได้ โดยเฉพาะมีข้อมูลจาก สวทช. ร่วมกับ อย. ที่ได้เก็บตัวอย่างของผลิตภัณฑ์น้ำหมักชีวภาพที่วางขายตามท้องตลาดมาตรวจสอบ พบว่า น้ำหมักชีวภาพเหล่านี้ แม้จะไม่มีสารปนเปื้อนของโลหะ เศษไม้ เศษดิน แต่พบการปนเปื้อนของเชื้อรา ยีสต์ เมทิลแอลกอฮอล์ เอทิลแอลกอฮอล์ ซึ่งส่งผลต่อระบบประสาทและตา โดยเฉพาะเมทานอล หรือ เมธิลแอลกอฮอล์ที่ทำอันตรายต่อร่างกายได้

ดังนั้นแล้ว เพื่อความปลอดภัย ควรหลีกเลี่ยงการซื้อผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้รับการรับรองจากองค์การอาหารและยา รวมทั้งต้องพิจารณาความน่าเชื่อถือของผู้ผลิต แหล่งผลิต และบรรจุภัณฑ์ที่ปิดห่อด้วย แต่ถ้าหากจะนำ “น้ำหมักชีวภาพ”

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

มาใช้ในครัวเรือน หรือการเกษตร ลองทำง่าย ๆ ด้วยตัวเอง ก็จะปลอดภัยและประหยัดที่สุด

เรียบเรียงข้อมูลโดยกระปุกดอทคอม
ขอขอบคุณภาพประกอบจาก สสส.

วิธีทำปุ๋ยหมักชีวภาพแบบแห้ง

โดยทั่วไปเรามักคุ้นเคยกับการทำน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้กัน อย่างไรก็ตาม หากอยากจะให้พืชผักเจริญเติบโตดี ก็แนะนำว่านอกจากการใช้น้ำหมักชีวภาพรดแล้ว ก็ควรหมั่นเติมปุ๋ยหมักชีวภาพแบบแห้งลงไปด้วย เพื่อช่วยทั้งบำรุงพืชผัก และช่วยให้ดินร่วนซุย ไม่แข็งจนเกินไป

สำหรับวิธีทำก็มีอยู่ด้วยกัน

หลายสูตรหลายวิธี แต่จะขอเลือกมาแนะนำให้รู้จัก 2 วิธี คือเป็นแบบใช้เวลาไม่มากนัก แต่อาจมีรายละเอียดมากขึ้น กับแบบที่ใช้เวลามากหน่อย แต่ทำได้ง่าย ๆ หรือที่คุณนคร หรือเจ้าชายผักมักเรียกว่าปุ๋ยหมักคนขี้เกียจนั่นเอง

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

เรามาดูวิธีที่ 1 กันก่อน สูตรนี้ได้มาจากสวนเกษตรลาดฟ้า สำนักเขตหลักสี่

มีส่วนผสมคือ

- 1.เศษผลไม้หรือเศษผัก 2 ส่วน
- 2.แกลบดิบ 2 ส่วน
- 3.รำละเอียด 1 ส่วน
- 4.มูลสัตว์ 1 ส่วน
- 5.มูลค้างคาว เปลือกไข่ กากที่เหลือจากการหมักน้ำหมักชีวภาพ (ถ้ามี)
- 6.หัวเชื้อจุลินทรีย์ และกากน้ำตาล

วิธีทำ

- 1.นำส่วนผสมต่างๆ มาคลุกเค้าให้เข้ากัน
- 2.ผสมกากน้ำตาล 2 ช้อนแกง และหัวเชื้อจุลินทรีย์ 2 ช้อนแกง ลงในน้ำ 10 ลิตร คนให้เข้ากัน
- 3.นำน้ำที่ผสมเข้ากันแล้วในข้อ 2 มารดในกองปุ๋ยให้ทั่ว คลุกเค้าให้เข้ากัน โดยกะให้มีความชื้นประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ วิธีทดสอบง่ายๆคือถ้ากำปุ๋ยไว้ในมือแล้วไม่มีน้ำไหลออกมาตามข้อมือ และเมื่อแบมือออก ปุ๋ยก็ยังจับกันเป็นก้อนอย่างนี้ถือว่าใช้ได้

4.หากมีที่กักให้กองปุ๋ยทิ้งไว้โดยให้มีความสูงประมาณ 10 เซนติเมตร หรือหากไม่มีที่กักให้ตักปุ๋ยที่ผสมแล้วลงในกระสอบ ทิ้งไว้ 15 วัน ก็สามารถนำมาใช้ได้

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

วิธีที่ 2 หรือการทำปุ๋ยหมักคนขี้เกีจ

สูตรนี้แบ่งปันมาจากคุณนคร สิมปคุปตถาวร หรือเจ้าชายผักวิธีทำง่ายๆคือให้สร้างคอกเล็กๆขึ้น แล้วใส่เศษใบไม้ เศษอาหาร กากน้ำหมักชีวภาพ และปุ๋ยคอก ลงไปเป็นชั้นๆ หากมีรำละเอียดก็สามารถใส่ลงไปด้วยได้ จากนั้นรดน้ำให้ชุ่ม เหยียบให้แน่น ทิ้งไว้อย่างน้อย 1 เดือน หรืออาจต้องทิ้งไว้นานประมาณ 3-4 เดือน วัสดุต่างๆก็จะค่อยย่อยสลายจากด้านล่าง ให้ไถยกได้กองออกมาใช้เป็นปุ๋ยหมักได้

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

สิ่งสำคัญ คือการทำปุ๋ยหมักเหล่านี้ คือควรเก็บกองปุ๋ยไว้ในที่ร่ม ไม้โดนฝน ไม้โดนแดด และปุ๋ยหมักที่จะนำมาใช้ก็ควรจะมีการย่อยสลายอย่างสมบูรณ์และไม่เหลือความร้อนอยู่ เพราะหากปุ๋ยยังย่อยไม่สมบูรณ์จุลินทรีย์ก็อาจต้องเอาอาหารในดินมาใช้ ซึ่งจะเป็นการแย่งอาหารจากพืชไปได้ เรียกว่าแทนที่จะช่วยให้พืชเติบโต ก็อาจทำให้พืชชะงักการเจริญเติบโตไปได้

ส่วนวิธีนำไปใช้นอกจากจะสามารถนำไปผสมดินก่อนปลูกแล้ว ก็ควรใส่ปุ๋ยหมักแห้งควบคู่กับน้ำหมักชีวภาพเพื่อบำรุงพืชผักด้วย เรียกว่าแห้งขาม น้ำขาม เวลาใส่ปุ๋ยหมักชีวภาพแบบแห้งก็จะใช้วิธีโรยไปที่หน้าดิน แล้วก็รดน้ำตาม แนะนำว่าให้ใส่ทุก 15 วัน

วิธีการทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารง่าย สไตล์ชุมชนอ่อนนุช 14 ไร่

ชุมชนนี้ นอกจากจะมีระบบการจัดการขยะทั้งขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป จนสามารถจัดตั้งเป็นธนาคารขยะ แบ่งปันสวัสดิการให้กับสมาชิก ทั้งในรูปแบบการปันผล การทำประกันชีวิต และการดูแลสวัสดิภาพของครอบครัวได้แล้ว พวกเขายังมีการจัดการขยะอินทรีย์พวกเศษอาหาร เศษผัก ผลไม้ต่าง ๆ ในชุมชนด้วย โดยการนำมาทำเป็นปุ๋ยหมัก

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

สำหรับวิธีการหมักปุ๋ยจากเศษอาหารของชุมชนนี้ก็แสนง่าย เพียงหา โบกปูนมาสัก 1 อัน จากนั้นก็เทเศษอาหารใส่ลงไป ผสมกับแกลบดิบ แล้วรดด้วยน้ำหมักชีวภาพ หาด้าใบมาปิดไว้กันแมลงรบกวน จากนั้นอีก 15 วันก็กลับกองเสียหน่อย แล้วก็นำน้ำหมักชีวภาพมารดอีกที ทำซ้ำๆ เช่นนี้ไปเรื่อยๆ ทิ้งไว้ประมาณ 3 เดือนก็สามารถนำปุ๋ยหมักนี้ไปใช้ได้

มีข้อเสนอแนะว่าเวลานำไปใช้ ก็นำไปผสมกับดินได้เลย หรือถ้าจะให้ดีผลดี ถ้าเราทำแปลงปลูกผัก เวลาขุดดินลงไปแล้ว ก็ให้นำปุ๋ยหมักนี้ไปโรยทิ้งไว้สัก 1 อาทิตย์ จากนั้นก็กลับกองนำดินและปุ๋ยที่อยู่ด้านบนลงไปด้านล่าง นำดินและปุ๋ยด้านล่างขึ้นมาข้างบน ทิ้งไว้อีก 1 อาทิตย์ แล้วกลับอีกครั้ง จากนั้นก็สามารถปลูกผักได้เลย

ขอขอบคุณข้อมูลจากเว็บไซต์สวนผักคนเมือง

เลี้ยงไส้เดือน ช่วยกำจัดเศษอาหาร สร้างปุ๋ยหมักให้แปลงผัก

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

หลายคนพอเริ่มลงมือปลูกผักบ้างแล้ว ก็เริ่มสนใจที่จะขยับขยายหาวิธีทำให้ดินของตัวเองอุดมสมบูรณ์ขึ้นเรื่อยๆ บางคนก็อาจเริ่มจากการทำน้ำหมักชีวภาพ ทำปุ๋ยหมัก ทำดินหมักไว้ใช้เองมากขึ้น และเชื่อว่าหลายคนก็คงจะสนใจเรื่องการเลี้ยงไส้เดือน เพื่อช่วยผลิตปุ๋ย แถมยังช่วยกำจัดเศษผัก ผลไม้ ที่เหลือทิ้งไปอย่างน่าเสียดายได้อย่างดีด้วย

สายพันธุ์ไส้เดือนที่ทางธรรมชาติฟาร์มเลือกคือแอฟริกัน ไนท์ครอเซอร์ หรือ AF เป็นพันธุ์ที่นำเข้ามาเลี้ยงในบ้านเรานานแล้ว ผ่านการทดลอง แล้วว่าเหมาะสม ทั้งเรื่องการเจริญเติบโต การขยายพันธุ์ที่รวดเร็ว และคุณภาพของปุ๋ยที่เกิดจากการหมัก และย่อยสลายจากจุลินทรีย์ภายในตัวไส้เดือน จึงเป็นสายพันธุ์หนึ่งที่ได้รับการนิยมนำไปเลี้ยงกันแพร่หลาย

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

รูปแบบการเลี้ยงไส้เดือนก็ทำได้หลายรูปแบบ เช่นการเลี้ยงในกะละมัง การเลี้ยงในวงปูน การเลี้ยงในบ่อพลาสติกสีดำ การเลี้ยงในลิ้นชัก หรือการเลี้ยงในอ่างปูนสี่เหลี่ยม ซึ่งการสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมของตัวเอง เช่น ก่อนอื่นก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ว่าเราจะเลี้ยงไส้เดือน เพื่ออะไร คือ เลี้ยงเพื่อทำปุ๋ยหมัก สำหรับใช้เอง หรือ เลี้ยงเพื่อต้องการผลิตปุ๋ย และผลิตตัวไส้เดือน เพื่อขายเป็นการค้า

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

สำหรับที่ธรรมชาติฟาร์มใช้การเลี้ยงไส้เดือนในอ่างปูนสี่เหลี่ยม ซึ่งเดิมเคยเป็นที่เลี้ยงปลามาก่อน แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไรแล้ว ก่อนที่จะปล่อยไส้เดือนลงไปในอ่าง ก็ต้องหมักปุ๋ยหมักเพื่อเป็นอาหารหลัก ในการเลี้ยงไส้เดือน เพื่อผลิตปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนวิธีการทำก็คือ

1. ให้นำปุ๋ยคอก ซึ่งที่ธรรมชาติฟาร์มจะใช้ขี้ม้าแห้งซึ่งหาได้ในท้องถิ่น มาใส่ลงในอ่างปูนให้สูงพอสมควร รดน้ำให้เปียกชุ่มจนทั่ว แล้วใช้น้ำหมักชีวภาพที่หมักจากพืชผักสีเขียวรดให้ทั่ว เพื่อให้จุลินทรีย์ช่วยย่อยสลายปุ๋ยหมัก ให้สลายตัวเร็วยิ่งขึ้น โดยปกติก็จะใช้เวลาในการหมักประมาณ 7-10 วัน ในระหว่างนี้ต้องช่วยคลุกเคล้า กองปุ๋ยไปมา 2-3 วันครั้ง เนื่องจากกระบวนการหมักจะทำให้เกิดความร้อนในกองปุ๋ย วิธีดูว่าปุ๋ยหมักนี้ได้ที่พร้อมจะนำไปเลี้ยงไส้เดือนหรือยัง ก็คือดูว่าความร้อนหมดไปหรือยังนั่นเอง

2. ปล่อยไส้เดือนลงไป ให้ไส้เดือนคุ้นเคยกับปุ๋ยหมักซึ่งเป็นอาหารหลักสักระยะหนึ่ง จากนั้นก็สามารถเริ่มให้อาหารเสริมได้ ไม่ว่าจะเป็นเศษผัก เศษผลไม้สุก เช่นพวกกล้วย มะละกอ โดยวิธีให้ก็คือให้ฝังลงไปเป็นจุดๆ แนะนำว่าให้ให้ครั้งละไม่ต้องมากนัก เมื่อหมดแล้วจึงค่อยให้ใหม่ การให้อาหารเสริมนี้จะช่วยเร่งการเจริญเติบโต การเจริญพันธุ์ การขยายพันธุ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และจะได้ปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนที่มีคุณภาพดีกว่าใช้ปุ๋ยคอกเป็นอาหารหลักอย่างเดียว

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

3. หลังจากเลี้ยงไส้เดือนไปประมาณ 1 เดือนครึ่ง เราก็จะเริ่มเห็นลูกหลานตัวเล็กๆ ซึ่งถ้าเรามีการวางแผนการจัดการที่ดี เราก็จะสามารถผลิตปุ๋ยและตัวไส้เดือน ได้จำนวนมากในเวลาไม่นาน แนะนำว่า ถ้าเราเริ่มต้นการเลี้ยงไส้เดือน 1 อ่าง (พ.ท.1*1 ม.) ใช้ปริมาณไส้เดือนจำนวน 1/2 ก.ก. เมื่อระยะเวลาเลี้ยงผ่านไปประมาณ 1 เดือน เราต้องเตรียมอ่างเพิ่มใหม่อีก 1 ใบ แล้วหมักมูลสัตว์เตรียมพร้อมเอาไว้ พอได้เวลาประมาณ เดือนครึ่ง ลองสังเกต พลิกปุ๋ยที่เลี้ยงดูว่าเริ่มมีตัวอ่อนในบ่อเลี้ยงแล้วหรือยัง ถ้ามีตัวเล็กๆเยอะ มองดูแล้วหนาแน่น เราก็ทำการแยกคัดตัวพ่อแม่พันธุ์ไส้เดือนออก คือย้ายพ่อแม่พันธุ์จากบ่อเก่าไปยังบ่อใหม่ ที่มีปุ๋ยหมักเตรียมพร้อมไว้แล้ว เพื่อให้พ่อแม่พันธุ์ได้กินอาหารใหม่ ทำการผลิตปุ๋ยและขยายพันธุ์ ต่อไป

คู่มือการทำน้ำหมักชีวภาพและทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

4. ส่วนลูกตัวเล็กๆในบ่อเก่า ก็ใช้เวลาเลี้ยงต่อไปอีกจน ครบ 3 เดือน เราก็จะได้ปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ได้ พร้อมกับรุ่นลูก ที่โตพอที่จะคัดไปเป็นพ่อแม่พันธุ์ได้อีก

เห็นมั้ยครับว่าปริมาณที่ได้จะเริ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ เพียงแต่เราต้องเตรียมความพร้อม คือต้องเตรียมบ่อเลี้ยงให้เพียงพอ เตรียมหมักปุ๋ย ให้ต่อเนื่องจากการเริ่มต้นเลี้ยงไส้เดือน ที่ 1/2 ก.ก. จะเพิ่มปริมาณมากขึ้น อย่างมาก ในเวลาไม่กี่เดือน ที่สำคัญหลังจากปล่อยไส้เดือนลงไปบ่อแล้ว ก็ควรจะหาแผ่นตาข่ายปิด เพื่อช่วยป้องกันศัตรูอย่างพวกหนู กระจอก นก แมวมาทำร้ายด้วย แล้วก็อย่าลืมให้อาหาร และดูแลความชื้นให้เหมาะสมอยู่เสมอ

บ.ชัยบุรี จ.สุราษฎร์ธานี

อ.ดร.คณิศจิตต์ อ.ชัยบุรี จ.สุราษฎร์ธานี